

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 194/06-46

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Juraja Babjaka a zo sudcov Eduarda Báránaya a Ľubomíra Dobríka vo veci sťažnosti I. G., R., R. H., R. a M. K., B., zastúpených advokátkou Mgr. V. D., K., pre namietané porušenie ich základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 13 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 a jemu predchádzajúcim postupom Krajskej prokuratúry v Košiciach v označenej veci, na neverejnom zasadnutí 13. decembra 2006 takto

r o z h o d o l :

1. Krajská prokuratúra v Košiciach uznesením sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 p o r u š i l a základné práva I. G., R. H. a M. K. zaručené v čl. 16 ods. 2 a v čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj ich práva zaručené v čl. 3 a v čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Uznesenie Krajskej prokuratúry v Košiciach sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 z r u š u j e a Krajskej prokuratúre v Košiciach p r i k a z u j e vo veci znovu konať.

3. I. G. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré jej je Krajská prokuratúra v Košiciach p o v i n n á vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. R. H. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré jej je Krajská prokuratúra v Košiciach p o v i n n á vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

5. M. K. p r i z n á v a primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk (slovom päťdesiat tisíc slovenských korún), ktoré jej je Krajská prokuratúra v Košiciach p o v i n n á vyplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

6. Krajská prokuratúra v Košiciach j e p o v i n n á zaplatiť náhradu trov konania I. G., R. H. a M. K. v sume 12 903 Sk (slovom dvanásťtisícdeväťstotí slovenských korún) na účet ich právnej zástupkyne Mgr. V. D., K., do pätnástich dní od právoplatnosti tohto nálezu.

7. Sťažnosti I. G., R. H. a M. K. vo zvyšnej časti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením č. k. III. ÚS 194/06-24 z 21. júna 2006 prijal podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na konanie sťažnosť (z 28. novembra 2005) I. G., R. (ďalej aj „sťažovateľka v 1. rade“), R. H., R. (ďalej aj „sťažovateľka v 2. rade“) a M. K., B. (ďalej aj „sťažovateľka v 3. rade“ alebo spolu aj „sťažovateľky“), zastúpených advokátkou Mgr. V. D., K., v časti týkajúcej sa namietaného porušenia ich základných práv podľa čl. 12

ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 13 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach (ďalej len „krajská prokuratúra“) sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 a jemu predchádzajúcim postupom krajskej prokuratúry v predmetnej veci. Vo zvyšnej časti bola sťažnosť pri predbežnom prerokovaní odmietnutá pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

Sťažovateľky vo svojej sťažnosti uviedli, že sú rómske ženy, ktoré boli nedobrovoľne a v rozpore s platnou právnou úpravou sterilizované v Nemocnici s poliklinikou v K. v období rokov 1999 - 2002, a to pri pôrode operatívnou formou - sekciou (sťažovateľka v 1. rade 23. januára 2000, sťažovateľka v 2. rade 11. apríla 2002 a sťažovateľka v 3. rade 10. januára 1999). Sťažovateľka v 1. rade a sťažovateľka v 3. rade neposkytli k zákroku platný súhlas, keďže v čase jeho vykonania neboli plnoleté a na vykonanie zákroku sa vyžadoval podľa platnej právnej úpravy aj súhlas ich zákonných zástupcov. Sťažovateľka v 2. rade neposkytla k zákroku informovaný súhlas a podľa jej vyjadrenia sa o vykonaní tohto zákroku dozvedela až o niekoľko dní od lekárky pri prepúšťaní z nemocnice. V dôsledku týchto skutočností boli vykonané sterilizácie podľa názoru sťažovateľiek nezákonné.

Trestné konanie vo veci nezákonných sterilizácií sťažovateľiek bolo iniciované 30. januára 2003 sekciou pre ľudské práva a menšiny Úradu vlády Slovenskej republiky. Dňa 29. októbra 2003 bolo splnomocnenej zástupkyňi sťažovateľiek doručené uznesenie Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Ž. (v súčasnosti Úrad justičnej a kriminálnej polície Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Ž., ďalej len „úrad justičnej polície“) sp. zn. ČVS: KUJP - 15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 o zastavení trestného stíhania. Svoje rozhodnutie vyšetrovateľka odôvodnila tým, že je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie viedlo. Proti uvedenému uzneseniu podali sťažovateľky v zákonnej lehote 31. októbra 2003 sťažnosť. Vo svojej sťažnosti namietali, že vyšetrovací orgán sa pri vyšetrovaní vôbec nezaoberal skutočnosťou, či poškodené dali na vykonanie sterilizácie informovaný súhlas. Dňa 25. marca 2004 bolo právnej zástupkyňi sťažovateľiek

doručené uznesenie krajskej prokuratúry č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004. Prokurátorka týmto uznesením rozhodla o zamietnutí sťažnosti poškodených z dôvodu, že sťažovateľkám aj napriek postaveniu poškodených v trestnom konaní (uznesenie o zastavení trestného stíhania sa im ako poškodeným doručovalo) neprislúcha právo podať proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania sťažnosť. Dňa 25. marca 2004 bolo právnej zástupkyňi sťažovateľiek doručené aj oznámenie krajskej prokuratúry, v ktorom sa uvádza, že sťažnosť poškodených z 31. októbra 2003 bola posúdená taktiež ako podnet na preskúmanie postupu a rozhodnutí v danej veci a na jeho podklade bolo preskúmané uznesenie vyšetrovateľky vrátane konania, ktoré mu predchádzalo. Krajská prokuratúra sa stotožnila s rozhodnutím vyšetrovateľky.

Sťažovateľky sa prostredníctvom právnej zástupkyne obrátili na ústavný súd (sťažnosťou z 20. mája 2004), ktorý nálezom č. k. III. ÚS 86/05-45 z 1. júna 2005 vyslovil porušenie ich práv zaručených v čl. 13 dohovoru v spojení s čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy uznesením krajskej prokuratúry č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 predovšetkým z dôvodu, že týmto rozhodnutím nebolo preskúmané sťažovateľkami napádané rozhodnutie úradu justičnej polície o zastavení trestného stíhania z 24. októbra 2003 po materiálnej stránke. Ústavný súd uznesenie krajskej prokuratúry č. k. 1 Kv 18/03-100 z 9. marca 2004 zrušil a krajskej prokuratúre prikázal vo veci znovu konať.

Na základe rozhodnutia ústavného súdu krajská prokuratúra sťažnosť sťažovateľiek z 31. októbra 2003 proti rozhodnutiu úradu justičnej polície o zastavení trestného stíhania z 24. októbra 2003 opätovne posúdila a rozhodla o nej uznesením sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 tak, že sťažnosť zamietla ako nedôvodnú. Toto rozhodnutie bolo sťažovateľkám doručené 10. októbra 2005 a je posledným rozhodnutím vo veci.

Sťažovateľky napádajú toto rozhodnutie namietajúc, že krajská prokuratúra sa v odôvodnení uznesenia: „... obmedzuje len na opätovné konštatovanie tých skutočností, na ktoré už orgány činné v trestnom konaní a Generálna prokuratúra SR v svojich podaniach poukazovali. Prokurátorka opätovne poukazuje na znalecké dokazovanie a kontrolu MZ SR, s ktorého závermi sa stotožňuje. Odôvodnenie tohto uznesenia v podstate

kopíruje argumentáciu obsiahnutú v oznámení Krajskej prokuratúry zo dňa 9. 3. 2004, ktorým bola sťažnosť sťažovateľiek proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania posúdená ako podnet na preskúmanie postupu a rozhodnutí vo veci.

Z vyššie uvedeného popisu skutkového stavu vyplýva, že na sťažovateľkách v rade 1 a 3 bol vykonaný sterilizačný zákrok bez akéhokoľvek platného súhlasu a v prípade sťažovateľky v rade 2, bez poskytnutia informovaného súhlasu, zamestnancami nemocnice v pôsobnosti štátu. Napriek opätovnému rozhodnutiu Krajskej prokuratúry v Košiciach nedošlo zo strany orgánov činných v trestnom konaní k zjednaniu nápravy, odškodneniu poškodených a potrestaniu páchatel'ov.“

Porušenie svojich základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 ústavy a práv podľa čl. 3, čl. 8, čl. 13 a čl. 14 dohovoru vidia sťažovateľky v tom, že vykonanými zákrokmi im bolo spôsobené duševné a fyzické utrpenie a bola im odňatá možnosť počať dieťa a v budúcnosti si plánovať rodinný život. Podľa ich názoru štát nezabezpečil náležité vyšetrowanie ich právnej veci. Domnievajú sa, že vykonané zákroky súvisia s ich rómskym pôvodom.

Sťažovateľky vo svojej sťažnosti doručenej ústavnému súdu vo vzťahu ku krajskej prokuratúre navrhli, aby ústavný súd nálezom vyslovil porušenie ich základných práv zaručených v ústave a práv vyplývajúcich z dohovoru označených v sťažnosti, aby zrušil uznesenie krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 a aby priznal sťažovateľkám finančné zadosťučinenie (v sume po 2 000 000 Sk pre sťažovateľky v 1. rade a v 3. rade a 1 000 000 Sk pre sťažovateľku v 2. rade), ako aj náhradu trov konania pred ústavným súdom.

V podaní z 20. septembra 2006 sťažovateľky prostredníctvom splnomocnenej právnej zástupkyne ústavnému súdu oznámili, že v zmysle § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde súhlasia s upustením od verejného ústneho pojednávania v predmetnej veci a žiadali priznať náhradu trov konania pred ústavným súdom spolu v sume 12 903 Sk.

V rámci prípravy prerokovania sťažnosti vyzval ústavný súd listami z 8. februára 2006 úrad justičnej polície, ako aj krajskú prokuratúru, aby mu predložili príslušný spisový materiál týkajúci sa predmetnej trestnej veci.

Po predbežnom prerokovaní sťažnosti vyzval ústavný súd listom z 12. septembra 2006 krajskú prokuratúru, aby sa k jej obsahu písomne vyjadrila. Krajská prokuratúra sa k predmetu konania vyjadrila listom krajského prokurátora sp. zn. 1 Kv 18/03 z 26. septembra 2006, v ktorom sa uvádza:

„V trestnej veci vedenej za trestný čin genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Tr. zákona účinného do 31. 12. 2005 bolo realizované vyšetrovanie vyšetrovatelkou Krajského riaditeľstva PZ, Úradu justičnej a kriminálnej polície Ž. na tom skutkovom základe že

v presne nezistenej dobe od roku 1999 až doposiaľ v gynekologicko-pôrodnickom oddelení Nemocnice s poliklinikou v K., okres (...), podľa oznámenia poškodených osôb rómskeho etnika – I. G., (...), bytom R. a R. H., (...), bytom R., doposiaľ nezistení lekári tohto zdravotníckeho zariadenia bezdôvodne a bez predchádzajúceho súhlasu vykonali u nich počas pôrodu lekársky zákrok - sterilizáciu, čím došlo k ich trvalej neplodnosti. Podľa informácií publikovaných v rôznych televíznych a rozhlasových staniciach, ako aj v dennej tlači, ako napr. Spišský denník zo dňa 30. 1. 2003, došlo v priebehu uvedeného obdobia v Nemocnici s poliklinikou v K., ale aj na iných gynekologicko-pôrodnických oddeleniach, teda na iných miestach Slovenskej republiky k ďalším 26-tim obdobným prípadom, kedy nezistení lekári za účelom zníženia rómskej populácie, bezdôvodne a bez súhlasu rómskych žien vykonali počas ich pôrodu sterilizáciu, ktorá zapríčinila trvalú neplodnosť.

Dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní vykonávala Krajská prokuratúra v Košiciach. Po skončení vyšetrovania vyšetrovatelka uznesením sp. zn. ČVS: KUJP-15/OVVK-2003 zo dňa 24. októbra 2003 podľa § 172 ods. 1 písm. a) Tr. poriadku zastavila trestné stíhanie, pretože bolo nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie viedlo.

Proti tomuto rozhodnutiu podali poškodené osoby I. G., R. H., M. K., J. H. a S. P. zastúpené Mgr. V. D. sťažnosť. Podľa ustanovenia § 172 ods. 3 Trestného poriadku

platného v čase vydania rozhodnutia vyšetrovatelky o zastavení trestného stíhania, poškodenému neprislúchalo právo na podanie sťažnosti. Sťažnosť bola uznesením krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 zo dňa 9. marca 2004 zamietnutá podľa § 148 ods. 1 písm. b) Tr. poriadku ako podaná neoprávnenou osobou. Podanie poškodených bolo zároveň vybavené aj ako podnet podľa § 31 ods. 1 zákona č. 153/01 Z. z. o prokuratúre. S rozhodnutím vyšetrovatelky o zastavení trestného stíhania sa krajská prokuratúra plne stotožnila považujúc toto za vecne správne a zákonné.

Na základe Nálezu Ústavného súdu SR č. III. ÚS 86/05-45 zo dňa 1. júna 2005 uplatnil krajský prokurátor revízny princíp a preskúmal dôvodnosť rozhodnutia vyšetrovatelky a sťažnosť poškodených uznesením sp. zn. 1 Kv 18/03 zo dňa 28. septembra 2005 ako nedôvodnú zamietol.

Tak, ako je uvedené v závere uznesenia Ústavného súdu SR č. ÚS 194/06-24 zo dňa 21. júna 2006, sťažovateľky disponovali vo vzťahu k napádanému postupu a rozhodnutiu úradu justičnej polície dostupným a účinným prostriedkom nápravy, na základe ktorého v konečnom dôsledku ich vecné preskúmanie krajskou prokuratúrou dosiahli.

Domnievam sa, že konaním orgánov činných v trestnom konaní v tejto veci a ich rozhodnutiami ako aj uznesením Krajskej prokuratúry v Košiciach sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 neboli porušené základné práva I. G., R. H. a M. K. podľa čl. 12 ods. 2, čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 3, čl. 8, čl. 13 a čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Záverom oznamujem, že netrvám na tom, aby ústavný súd konal o veci samej na verejnom ústnom pojednávaní a súhlasím, aby bolo upustené od ústneho pojednávania (§ 30 ods. 2 ústavného zákona).“

Ústavný súd upustil so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde od ústneho pojednávania v danej veci, pretože po oboznámení sa s ich vyjadreniami, ako aj s obsahom vyšetrovacieho spisu úradu justičnej polície sp. zn. ČVS: KUJP - 15/OVVK-2003 a spisového materiálu krajskej prokuratúry vo veci sp. zn. 1 Kv 18/03 dospel k názoru, že od tohto pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

II.

2.1 Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 16 ods. 2 ústavy nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Podľa čl. 3 dohovoru nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

Podľa čl. 8 dohovoru každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie (ods. 1). Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných (ods. 2).

Z vyjadrení účastníkov konania pred ústavným súdom a z obsahu predložených listinných dôkazov vyplýva, že sťažovateľky boli účastníčkami trestného konania (v procesnom postavení poškodených), vedeného pre skutok, týkajúci sa vykonania lekárskeho zákroku - sterilizácií, ku ktorým malo dôjsť bezdôvodne, resp. bez predchádzajúceho súhlasu dotknutých žien rómskeho etnika. Sťažovateľkám samotným bol takýto zákrok vykonaný (sťažovateľke v 1. rade 23. januára 2000, sťažovateľke v 2. rade 11. apríla 2002 a sťažovateľke v 3. rade 10. januára 1999).

Sťažovateľky namietajú, že zákrok nebol vykonaný s ich informovaným súhlasom, preto došlo k zásahu do ich práv.

Sterilizácia nepredstavuje iba zásah do telesnej integrity človeka. Ide nepochybne o významný zásah do tých najintímnejších oblastí súkromia a rodinného života, ktorý sa bezprostredne týka schopnosti a možnosti počať deti, teda sféry osobnostných záujmov a rodinných vzťahov spadajúcich pod pojem „súkromný a rodinný život“, tak v zmysle čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj podľa čl. 8 dohovoru.

Vzhľadom na charakter a závažnosť následkov takéhoto zákroku môže prípadná násilná či nezákonná sterilizácia bez súhlasu dotknutej ženy predstavovať zásah do jej osobnostných práv, dosahujúci intenzitu a charakter neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, ktorého absolútny zákaz je zakotvený v čl. 16 ods. 2 ústavy a v čl. 3 dohovoru.

Sťažovateľky mali tzv. arguable claim, že zo strany štátnych zdravotníckych zariadení (resp. ich zamestnancov) mohlo dôjsť k protiprávnemu vykonaniu sterilizácií, a teda k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu zasahujúcemu ich súkromie a rodinný život. Malo sa tak stať v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti (verejných zdravotných služieb) a nie v rámci výkonu štátnej, resp. verejnej moci.

Právo jednotlivca nebyť podrobený krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu zaručené v čl. 16 ods. 2 ústavy a v čl. 3 dohovoru, ako aj právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života v zmysle čl. 19 ods. 2 ústavy a čl. 8 dohovoru však zahŕňajú nie len negatívnu povinnosť štátu zdržať sa mocenského zásahu do nich, ale aj jeho pozitívny záväzok prijať účinné opatrenia na zabezpečenie ich efektívnej ochrany (napr. II. ÚS 8/96, II. ÚS 47/97, III. ÚS 70/01).

O absolútnej povahe práva podľa čl. 3 dohovoru svedčí okrem iného aj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu (ďalej len „ESLP“) z 11. júla 2000 vo veci *Dikme v. Turecko* (No. 20869/92), kde bolo tiež uvedené: «Článok 3 nepripúšťa akékoľvek

odstúpenie alebo obmedzenie („derogation“), dokonca ani v prípade mimoriadnej udalosti ohrozujúcej život národa a aplikuje sa na zadržané osoby, bez ohľadu na povahu trestných činov, z ktorých spáchania sú podozrivé.»

Hmotnoprávnej povahy tohto práva zodpovedá aj pozitívny záväzok štátu - procesná povinnosť účinného úradného vyšetrenia tvrdeného zlého zaobchádzania. Účinnosť vyšetrenia závisí najmä od jeho dôkladnosti, rýchlosti, nezávislosti a nestrannosti.

Napríklad v rozhodnutí o prijateľnosti sťažnosti („Decision as to admissibility“) zo 7. júna 2001 vo veci H. D. v. Poľsko (No. 33310/96) ESLP uviedol, že «vo veciach, kde má osoba „arguable claim“ podľa čl. 3 dohovoru, pojem účinného prostriedku nápravy zahŕňa, na strane štátu, dôkladné a účinné vyšetrenie spôsobilé viesť k identifikácii a potrestaniu osôb zodpovedných za zlé zaobchádzanie». V rozsudku z 10. októbra 2000 vo veci Satik and others v. Turecko (No. 31866/96) zas povedal, že «nedostatočnosť vyšetrenia je sama osebe v rozpore s povinnosťou príslušných orgánov podľa čl. 3 dohovoru vykonať vyšetrenie ohľadne „arguable claim“, že s osobou bolo vážne zle zaobchádzané v rukách osôb konajúcich v mene štátu». V obdobných prípadoch treba pri vyšetrení postupovať osobitne starostlivo (pozri vyššie uvedený rozsudok vo veci Dikme v. Turecko). V rozsudku zo 6. apríla 2000 vo veci Labita v. Taliansko (No. 26772/95) ESLP zdôraznil, že sťažnosť sťažovateľa vzbudila dôvodné podozrenie, že mohol byť podrobený zlému zaobchádzaniu, čo potom vyžadovalo účinné úradné vyšetrenie. Hoci určité vyšetrenie vykonané bolo, bolo pomalé a nie dostatočne dôkladné a účinné, aby vyhovelo označenej požiadavke.

Možné porušenie absolútneho zákazu zlého zaobchádzania v zmysle čl. 3 dohovoru a čl. 16 ods. 2 ústavy teda vyvoláva procesnú povinnosť štátu zabezpečiť účinné úradné vyšetrenie tvrdeného zlého zaobchádzania, pričom pojem „účinné“ zahŕňa predovšetkým atribúty dôkladnosti, rýchlosti, nezávislosti a nestrannosti vyšetrovania (obdobne napr. III. ÚS 70/01, III. ÚS 86/05).

Rovnako pozitívny záväzok štátu zabezpečiť efektívne rešpektovanie súkromia a rodinného života v zmysle čl. 19 ods. 2 ústavy a čl. 8 dohovoru môže implikovať požiadavku účinnej trestnoprávnej ochrany, najmä v prípade aktov dotýkajúcich sa telesnej a duševnej integrity jedinca a ďalších základných hodnôt a esenciálnych aspektov súkromného života. Pozitívny záväzok štátu v tomto smere môže zahŕňať aj požiadavku efektivity trestného vyšetrovania [napr. rozsudok ESLP zo 4. decembra 2003 vo veci M. C. v. Bulharsko (No. 39272/98)].

Vychádzajúc z uvedeného považoval ústavný súd za podstatné pre rozhodnutie o sťažnosti sťažovateľiek posúdenie otázky, či k zastaveniu trestného stíhania v ich veci napádaným právoplatným rozhodnutím krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 došlo po náležitom vyšetrovaní a vyhodnotení dôkazov v zmysle § 2 ods. 5 a 6 zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov (platnom a účinnom do 31. decembra 2005 - ďalej len „Trestný poriadok účinný do 31. decembra 2005“) a po nadväznom právnom posúdení veci.

2.2 Trestné stíhanie vo veci sťažovateľiek začalo uznesením vyšetrovateľa Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v K. sp. zn. ČVS: KUJP - 15/OVVK-2003 z 31. januára 2003. Z jeho odôvodnenia vyplýva, že vyšetrovateľ začal trestné stíhanie vo veci (§ 160 ods. 1 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005) na základe skutočností zistených z oznámenia generálnej riaditeľky Sekcie ľudských práv a menšín Úradu vlády Slovenskej republiky z 23. januára 2003 [v ktorom poukazuje na publikáciu Telo a duša - násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku (ďalej aj „Telo a duša“) vydanú mimovládnyimi organizáciami - Centrom pre reprodukčné práva a Poradňou pre občianske a ľudské práva K.], ako aj z trestných oznámení podaných sťažovateľkami v 1. rade a v 2. rade 31. januára 2003, v ktorých uviedli, že sterilizačný zákrok im bol vykonaný počas pôrodu bez ich vedomia a súhlasu, pričom sa o ňom dozvedeli až následne. Sťažovateľka v 3. rade bola prvýkrát vypočutá taktiež 31. januára 2003 (s nárokom na náhradu škody v zmysle § 43 ods. 2 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 sa ako poškodená k trestnému konaniu pripojila 12. februára 2003).

Uznesením z 3. februára 2003 pribral vyšetrovateľ podľa § 110 ods. 1 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 do konania Lekársku fakultu Univerzity Komenského v B. za účelom podania znaleckého posudku predovšetkým k otázke, či si v zistených prípadoch sterilizácií takýto zákrok „vyžadoval zdravotný stav“ pacientiek, či bol v jednotlivých prípadoch „výkon sterilizácie nevyhnutný“ a či „v takých prípadoch boli splnené všetky podmienky a náležitosti pre tento výkon“. Vypracovaný znalecký posudok bol úradu justičnej polície doručený 22. septembra 2003 a v ten istý deň bol k znaleckému posudku vypočutý aj znalec.

Výsluchy sťažovateľiek sa uskutočnili 31. januára 2003, 20. februára 2003, a 14. augusta 2003 (sťažovateľky v 1. rade a v 2. rade), 31. januára 2003, 12. februára 2003, a 13. augusta 2003 (sťažovateľka v 3. rade). K veci boli zabezpečené dôkazné materiály zo zdravotnej dokumentácie. Dňa 14. augusta 2003 vyšetrovateľka realizovala výsluch zákonného zástupcu sťažovateľky v 1. rade a 13. augusta 2003 výsluch zákonných zástupcov sťažovateľky v 3. rade (sťažovateľky v 1. rade a v 3. rade neboli v čase vykonania sterilizácie plnoleté). Okrem výsluchov sťažovateľiek boli vykonané aj výsluchy ďalších poškodených, u ktorých mali byť tiež nezákonne vykonané sterilizácie, ako aj iných osôb, u ktorých boli v nemocnici v K. vykonané sterilizácie, ale necítia sa byť poškodené. Tieto osoby boli vypočuté v procesnom postavení svedkov. Orgány činné v trestnom konaní zverejnili prostredníctvom masovokomunikačných prostriedkov výzvu rómskym ženám, ktoré sa domnievajú, že im bol nezákonne vykonaný sterilizačný zákrok, aby sa prihlásili na políciu. Osoby, ktoré sa prihlásili na výzvu polície boli taktiež vypočuté. Ako svedkovia boli vypočutí aj lekári gynekologicko-pôrodnických oddelení nemocníc, kde boli vykonané sterilizácie v zdokumentovaných prípadoch a lekári niektorých gynekologicko-pôrodnických oddelení nemocníc uvádzaných v dokumente „Telo a duša“.

Na základe žiadosti vyšetrovateľa úradu justičnej polície z 20. februára 2003 bola na jednotlivých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nemocníc vykonaná rezortná kontrola zameraná na zákonnosť a dôvodnosť výkonu sterilizácií. Na tento účel zriadil minister zdravotníctva Slovenskej republiky kontrolnú skupinu zloženú z odborníkov v odbore gynekológia a pôrodníctvo. Kontrolný orgán dostal za úlohu preskúmať

opodstatnenosť tvrdení uvádzaných v správe „Telo a duša“ na všetkých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach uvádzaných v správe za obdobie desiatich rokov dozadu. Správa o výsledkoch kontroly z 28. mája 2003 bola predložená orgánom činným v trestnom konaní.

Na objasnenie skutkového stavu veci boli do vyšetrovacieho spisu zabezpečené aj publikácia „Telo a duša - násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku“ vydaná Centrom pre reprodukčné práva a Poradňou pre občianske a ľudské práva K., ako aj právne predpisy týkajúce sa podmienok a dôvodov vykonávania sterilizácií. Vypočuté boli aj osoby participujúce na projektoch, resp. aktivitách mimovládnych organizácií, ktoré boli podkladom pre zverejnenie publikácie „Telo a duša“. Obsahom vyšetrovacieho spisu sú aj ďalšie písomné materiály, napr. opatrenia o pribratí tlmočníka, splnomocnenia a iné.

Vyšetrovatelka úradu justičnej polície rozhodla uznesením sp. zn. ČVS: KUJP - 15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 o zastavení trestného stíhania. Svoje rozhodnutie odôvodnila tým, že je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie viedlo.

Z odôvodnenia uznesenia vyplýva, že sťažovateľka v 1. rade už pred pôrodom, počas ktorého u nej mala byť nezákonne vykonaná sterilizácia, vedela, že pôrod sa uskutoční formou cisárskeho rezu. Po pôrode jej lekárka dala podpísať potvrdenie, ktoré podpísala v domnienke, že podpisuje tlačivo o vykonaní cisárskeho rezu. O vykonaní sterilizácie počas druhého pôrodu nemala žiadnu vedomosť, s jej vykonaním by nikdy nesúhlasila, a tým sa cíti byť poškodená. Na žiadosti o vykonanie sterilizácie ide o jej podpis.

Sťažovateľka v 2. rade uviedla, že pred pôrodom jej lekár oznámil, že tento sa uskutoční formou cisárskeho rezu z dôvodu nepravidelnej polohy dvojčiek. Po vpíchnutí injekcie jej sestrička dala podpísať nejaký doklad, a keďže pod vplyvom injekcie nevedela prečítať čo podpisuje, na jej otázku jej odpovedala, že ide o tlačivo o vykonaní cisárskeho rezu. Pri prepúšťaní z nemocnice jej dali podpísať ďalší doklad a zároveň jej oznámili,

že u nej vykonali sterilizáciu. Pred jej vykonaním nevedela, že k nej dôjde. Na žiadosti o vykonanie sterilizácie ide o jej podpis.

Sťažovateľka v 3. rade uviedla, že pred druhým pôrodom ju nikto z lekárov neinformoval, že u nej bude vykonaná sterilizácia. Dodala, že nebola informovaná o nutnosti vykonania tohto zákroku. Na žiadosti o vykonanie sterilizácie ide o jej podpis, ale nespomenula si na to, že také tlačivo pred alebo po pôrode podpisovala.

V odôvodnení uznesenia sa argumentovalo aj výpoveďami lekárov, ktorí sterilizáciu v Nemocnici s poliklinikou v K. vykonávali, ako aj výpoveďami zákonných zástupcov sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade. Zákonní zástupcovia boli vypočutí z dôvodu, že sťažovateľka v 1. rade a sťažovateľka v 3. rade neboli v čase vykonania sterilizácie plnoleté a nemali plnú spôsobilosť na právne úkony. Títo uviedli, že pred vykonaním sterilizácie ich nikto o jej dôvodnosti a nevyhnutnosti neinformoval a o jej vykonaní sa dozvedeli až následne od lekárov. V prípade, ak by to bolo nevyhnutné zo zdravotných dôvodov, súhlas na sterilizáciu by dali.

Pre zastavenie trestného stíhania mala význam aj skutočnosť, že kontrolou vykonanou odborníkmi z odboru gynekológie a pôrodnictva na jednotlivých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nebola zistená diskriminácia a segregácia rómskych žien. Zo záverov kontrolnej skupiny tiež vyplynulo, že v tých regiónoch, kde bolo možné nepriamo posúdiť podiel rómskych pacientiek na celkovom počte pacientiek, frekvencia sterilizácií a cisárskych rezov bola pri rómskom etniku výrazne nižšia než u žien z majoritnej populácie. Kontrolná skupina v tejto súvislosti konštatovala, že na gynekologicko-pôrodnických oddeleniach nedochádzalo ku genocíde rómskeho etnika, a vyslovila záver, že lokálne porušenia Smernice o vykonaní sterilizácie sa dotkli žien bez ohľadu na ich príslušnosť k etnickej skupine.

Uznesenie o zastavení trestného stíhania sa vysporiadava aj so závermi znaleckého posudku podaného lekárskou fakultou, podľa ktorého u sťažovateľiek boli dané zákonné

dôvody na vykonanie sterilizácie. U sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade to boli zdravotné dôvody a u sťažovateľky v 2. rade viacdetnosť.

U lekárov, ktorí vykonali sterilizácie, nebol preukázaný úmysel ako subjektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu genocidia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona účinného do 31. decembra 2005 (ďalej aj „Trestný zákon“). Lekári uviedli, že jediný úmysel, ktorý ich viedol k vykonaniu sterilizácie, bola záchrana zdravia a života pacientky. Na obranu svojich tvrdení predložili dokumentovaný prípad rómskej ženy, ktorá v roku 1999 zomrela spolu so svojím dieťaťom práve z dôvodu, že nesúhlasila s navrhovanou sterilizáciou.

Nedostatok predchádzajúceho súhlasu zákonných zástupcov so zákrokom u sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade, u ktorých bola sterilizácia vykonaná zo zdravotných dôvodov, je z trestnoprávneho hľadiska formálnym nedostatkom. Situácia lekárov v uvedených prípadoch je podobná situácii krajnej núdze podľa ustanovenia § 14 Trestného zákona. Vyšetrovatelka pripomenula znenie čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny - Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (Convention for the Protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with Regard to the Application of Biology and Medicine, Oviedo 04. IV. 1997), podľa ktorého ak v dôsledku núdze nie je možné získať zodpovedajúci súhlas, môže sa lekárske zákroky uskutočniť bezodkladne v záujme zdravia danej osoby.

Uznesenie poukázalo aj na fakty, ktoré podľa vyšetrovatelky úradu justičnej polície spochybňujú výpovede sťažovateľiek, že na vykonanie sterilizácie neposkytli informovaný súhlas. V tejto súvislosti vzhľadom na spôsob života sťažovateľiek sa vyžadoval špecifický prístup pri vyžiadaní súhlasu na vykonanie sterilizácie. Podstatné bolo, aby sťažovateľky pochopili, že vykonaním toho zákroku už nebudú môcť mať deti.

V závere uznesenia o zastavení trestného stíhania sa uvádza, že žiadna iná právna kvalifikácia predmetného skutku pri súčasnej platnej právnej úprave neprichádzala do úvahy.

Proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania podali sťažovateľky prostredníctvom svojej právnej zástupkyne 31. októbra 2003 sťažnosť, ktorá bola úradu justičnej polície doručená 4. novembra 2003.

Z jej obsahu ústavný súd zistil, že sťažovateľky namietali, že orgány činné v trestnom konaní sa nevysporiadali so všetkými skutočnosťami v súvislosti s preukázaním trestného činu genocídiu podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona. Ak by tak chceli urobiť, museli by podľa ich názoru uskutočniť dôkladné vyšetrovanie vo všetkých nemocniciach v Slovenskej republike a pri tom by sa nutne museli zamerať aj na výsluchy nerómskych žien, aby získali komparačnú perspektívu. Vyšetrovanie sa podľa nich výlučne zameralo len na Nemocnicu s poliklinikou v K. a navyše vypočúvané boli len rómske ženy. Problém videli aj v tom, že orgány činné v trestnom konaní neskúmali všetky aspekty prípadného naplnenia skutkových podstat iných trestných činov, ako napr. trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 221 až 224 Trestného zákona a trestného činu poškodzovania cudzích práv podľa § 209 Trestného zákona. Sťažovateľky namietali aj skutočnosť, že boli nedostatočne informované o potrebe vykonania sterilizácie, ako aj o iných alternatívnych metódach plánovania rodičovstva.

Z obsahu sťažnosti je ústavnému súdu ďalej zrejmé, že sťažovateľky namietali vážnosť a význam záverov kontrolnej komisie zriadenej ministrom zdravotníctva, pretože podľa ich názoru tieto závery zaradené do vyšetrovacieho spisu ako dôkaz nemohli prispieť k objasneniu skutočností, pre ktoré sa trestné stíhanie viedlo. Namietali aj to, že orgány činné v trestnom konaní nepochopili koncept a atribúty informovaného súhlasu sťažovateľiek na vykonanie sterilizačného zákroku. Za nelogický považovali fakt, že vyšetrovateľka postavila súhlas zákonných zástupcov sťažovateľky v 1. rade a sťažovateľky v 3. rade do roviny formálneho významu, hoci platná právna úprava tento súhlas predpokladala.

O sťažnosti sťažovateľiek proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania rozhodla krajská prokuratúra uznesením sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 tak, že ich sťažnosť zamietla ako nedôvodnú. Krajská prokuratúra svoje rozhodnutie odôvodnila tým, že:

«V konaní, ktoré predchádzalo napadnutému uzneseniu boli nazhromaždené všetky dosiahnuteľné dôkazy potrebné k zisteniu skutkového stavu veci a k objasneniu skutočností významných pre rozhodnutie.

Vyšetrovanie vykonané vyšetrovatelkou spoločne s kolektívom vyšetrovateľov zabezpečili možné a dostupné dôkazy, ktorými sú výsluchy svedkov, listinné dôkazy.

Zo Správy o vykonaní mimoriadnej odbornej kontroly na gynekologicko-pôrodných oddeleniach uvádzaných v publikácii „Telo a duša“ za obdobie 10 rokov zo dňa 28. 5. 2003 Sekciou štátneho dozoru a kontroly Ministerstva zdravotníctva SR vyplynulo, že všetky vykonané sterilizácie rómskeho etniku boli vykonané na základe medicínskych indikácií a v súlade so zdravotnými indikáciami uvedenými v Smernici o vykonaní sterilizácie. Kontrola bola zameraná aj na zistenie, či dochádza k zneužívaniu sterilizácie a cisárskych rezov u rómskeho obyvateľstva. Za týmto účelom bol zisťovaný počet týchto zákrokov v pomere k celoštátnym a európskym parametrom. Bolo zistené, že frekvencia sterilizácií je štatisticky nevýznamne vyššia v P. a K. kraji ako v ostatných krajoch Slovenska (celkove na Slovenku je frekvencia sterilizácií len 0,1 % u žien v reprodukčnom veku). V tých regiónoch, kde bolo možné nepriamo posúdiť podiel rómskych pacientiek na celkovom počte, frekvencia sterilizácií a cisárskych rezov je u rómskej populácii výrazne nižšia ako u zvyšku populácie. V európskych krajinách frekvencia sterilizácií je 20 - 40 % a v mnohých krajinách je na prvom mieste medzi metódami plánovaného rodičovstva. Je potrebné poukázať na skutočnosť, že Smernica pre vykonávanie sterilizácií toho čase platná, má reštrikčný charakter a umožňuje vykonať sterilizáciu len na žiadosť ženy, ktorá má najmenej tri žijúce deti alebo z medicínskych dôvodov.

Ďalej bol do konania pribratý znalecký ústav na podanie posudku zameraného na objasnenie odborných pojmov a konaní, ktorým je Lekárska fakulta Univerzity Komenského v B. Znalecký posudok vysvetľuje pojem sterilizácie a dôvody jeho výkonu, z ktorých vyplýva, že podľa súčasného odborného názoru je potrebné u žien, ktoré prekonalí dva cisárske rezy, zabrániť ďalšej tehotnosti, keďže hrozí komplikácia, ktorá má za

následok smrt' pacientky. Sterilizácia je spoľahlivá metóda, zabráňujúca po dvoch cisárskych rezoch ďalšej tehotnosti, ktorá pre ženu i plod znamená život ohrozujúce riziko. Výkon sterilizácie zo zdravotných dôvodov upravuje ustanovenie § 27 zák. č. 20/1966 Zb. uverejnený vo Vestníku MZ SR č. 8 - 9/1972. Zo záverov znaleckého posudku vyplynulo, že všetky vykonané sterilizácie svedkýň boli vykonané v súlade so zákonnými dôvodmi uvedenými vo Vestníku č. 9/1972, teda zdravotných dôvodov, so súhlasom pacientiek a na základe rozhodnutí sterilizačných komisií. Podľa zákona sterilizácia vykonaná zo zdravotných dôvodov vekovo nie je limitovaná. Riziko ohrozenia zdravia ženy alebo plodu pri ďalšej gravidite po dvoch vykonaných cisárskych rezoch je rovnaká u 18 ročnej ženy alebo 40 ročnej. Menovite u I. G. znalecký posudok poukázal na to, že bezprostredne po cisárskom reze sa vytvorila taká zápalová komplikácia, ktorá vyžadovala ďalšiu operáciu, pri ktorej bola odstránená maternica. Táto ďalšia operácia bola vykonaná v inej nemocnici. Rozsiahlymi dôkazmi nebol dokumentovaný ani jeden poznatok v tom, aby lekári vykonávali sterilizácie rómskych žien s úmyslom zabrániť rodeniu detí Rómom na Slovensku a aby vykonaním sterilizácie prípadne by sledovali poškodenie zdravia pacientky, resp. obmedzenie reprodukčnej schopnosti rómskeho etnika. Jediným úmyslom, ktorý ich k vykonaniu týchto zákrokov viedol, bolo zachovanie zdravia a života pacientky a jej plodu. Práve lekári sa cítia dotknutí trestným konaním v tejto veci, keď bolo preskúmané ich konanie okrem iného aj ich úmysel pri vykonávaní náročného, zodpovedného a humanného povolania. Je potrebné prisvedčiť konštatovaniu vyšetrovateľky, že konanie lekárov je nielen v priamom rozpore so zistenými dôkazmi, ale aj celou kultúrou, filozofickým poňatím, odbornou úrovňou, kontrolným systémom a tradične humanistickou podstatou slovenského zdravotníctva. Znalecký posudok ďalej konštatuje, že každý jeden konkrétny prípad vykonanej sterilizácie na rómskej žene sledoval jej zdravotný prospech, neraz záchranu jej života. Každá žiadosť bola vlastnoručne podpísaná v zmysle zákona. Ako závažný prípad, nesúhlasu pacientky so sterilizáciou, bol dokumentovaný prípad rodičky M. H., ktorá v roku 1999 zomrela aj jej dieťa, pre jej nesúhlas so sterilizáciou.

Konaním lekárov teda nebolo preukázané, aby sa títo dopustili trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona, keďže nebola naplnená subjektívna stránka tohto trestného činu, spočívajúca v úmysle úplne, či čiastočne zničiť

etnickú skupinu Rómov a aby lekári vykonali nejaké opatrenia smerujúce bráneniu rodeniu detí.

Vykonané vyšetrovanie bolo zamerané aj na to, či konaním lekárov nedošlo k inému trestnému činu, a to k trestného činu ublíženia na zdraví podľa §§ 221 - 224 Trestného zákona. U každého jednotlivého prípadu sterilizácie absentovala obdobne objektívna a subjektívna stránka uvedených trestných činov. Plne je potrebné sa stotožniť aj so skutočnosťou, že v konaní lekárov nedošlo ani k trestnému činu poškodzovania cudzích práv podľa § 209 ods. 1 Trestného zákona, keďže boli dané súhlasy pacientiek a tieto neboli uvedené do omylu.

Keďže rozhodnutie vyšetrovatelky je vecne správne a zákonné zodpovedajúce vykonaným dôkazom, bolo potrebné rozhodnúť spôsobom uvedeným vo výrokovvej časti tohto uznesenia.»

III.

3.1 Rešpektovanie základných práv sťažovateľiek zaručených v čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj práv v čl. 3 a čl. 8 dohovoru vyžadovalo od orgánov činných v trestnom konaní dôsledné prešetrenie ich tvrdení, že boli podrobené sterilizačnému zákroku bez svojho vedomia a súhlasu (ktorému malo predchádzať náležité poučenie o dôvodoch opodstatňujúcich jeho potrebu, o jeho povahe a následkoch, prípadne o alternatívnych možnostiach liečby).

Podľa § 2 ods. 3 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 prokurátor je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel; výnimky sú prípustné len podľa zákona alebo podľa vyhlásenej medzinárodnej zmluvy.

Podľa § 2 ods. 4 prvej vety Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 ak tento zákon neustanovuje niečo iné, postupujú orgány činné v trestnom konaní z úradnej povinnosti; musia trestné veci prejednávať čo najrýchlejšie a dôsledne zachovávať občianske práva zaručené ústavou.

Podľa § 2 ods. 5 prvej vety Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol náležite zistený skutkový stav vecí, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie.

Podľa § 2 ods. 6 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 orgány činné v trestnom konaní hodnotia dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstarali orgány činné v trestnom konaní, alebo niektorá zo strán.

3.2 Dôsledné prešetrenie tvrdení sťažovateľiek v súlade s citovanými ustanoveniami zákona zahŕňalo predovšetkým dostatočné objasnenie otázok:

či sťažovateľkám bol vykonaný sterilizačný zákrok,

či bol takýto zákrok v ich prípadoch vykonaný lege artis, teda z dôvodov a spôsobom akceptovaným právnym poriadkom v súlade s právami pacientiek, čo zahŕňa dôsledné zistenie okolností za ktorých bol uskutočnený, vrátane riešenia otázky či bolo potrebné poučenie a súhlas pacientky so zákrokom a či v jednotlivých prípadoch bol takýto „informovaný súhlas“ daný, či v prípade nepľnoletých pacientiek (sťažovateľky v 1. rade a v 3. rade) vyžadovala platná právna úprava „informovaný súhlas“ zákonných zástupcov, či bol takýto súhlas daný a ak nie z aký dôvodov,

a v prípade porušenia právnych predpisov posúdenie, či v súvislosti s ním došlo k vzniku trestnoprávnej zodpovednosti konkrétnej osoby.

Svoje závery v uvedených smeroch musí zároveň príslušný orgán činný v trestnom konaní náležite odôvodniť. Podľa § 134 ods. 2 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 treba v odôvodnení, ak to prichádza podľa povahy vecí do úvahy, uviesť najmä skutočnosti, ktoré boli vzaté za dokázané, dôkazy, o ktoré sa skutkové zistenia opierajú, úvahy, ktorými sa rozhodujúci orgán spravoval pri hodnotení vykonaných dôkazov, ako aj právne úvahy, na podklade ktorých posudzoval dokázané skutočnosti podľa príslušných ustanovení zákona.

Podľa § 147 ods. 1 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 pri rozhodovaní o sťažnosti preskúma nadriadený orgán

a) správnosť všetkých výrokov napadnutého uznesenia, proti ktorým môže sťažovateľ podať sťažnosť, a

b) konanie predchádzajúce napadnutému uzneseniu.

Vychádzajúc z uvedeného posudzoval ústavný súd sťažnosťou napádané uznesenie krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005, prihliadajúc k obsahu uznesenia vyšetrovatelky úradu justičnej polície sp. zn. ČVS: KUJP - 15/OVVK-2003 z 24. októbra 2003 o zastavení trestného stíhania, ktoré bolo napadnutým rozhodnutím krajskej prokuratúry preskúmané.

Uvedeným rozhodnutím vyšetrovatelky úradu justičnej polície z 24. októbra 2003 bolo trestné stíhanie vo veci zastavené z dôvodu, že je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie vedie [§ 172 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005]. Vo vzťahu k sťažovateľkám zastavenie trestného stíhania z uvedeného dôvodu neprichádza do úvahy. Z obsahu vyšetrovacieho spisu nepochybne vyplýva, že u sťažovateliek bol sterilizačný zákrok zdravotníckym personálom Nemocnice s poliklinikou v K. vykonaný. Z ustálenej súdnej praxe vyplýva, že o totožný skutok ide aj vtedy, keď sa pri rôznosti následkov zhoduje konanie aspoň s časťou konania, pre ktorý je trestné konanie vedené. Podstata skutku je v zmysle všeobecných zásad Trestného poriadku určovaná existenciou určitej udalosti, z ktorej vzišiel následok porušujúci alebo ohrozujúci spoločenské záujmy chránené Trestným zákonom. Z týchto dôvodov zostáva totožnosť skutku zachovaná, ak bude aspoň sčasti zachovaná totožnosť konania alebo následku.

Zastavenie trestného stíhania zodpovedajúce splneniu procesnej povinnosti „náležitého vyšetrenia“ (v zmysle čl. 16 ods. 2 a čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 3 a čl. 8 dohovoru), by prichádzalo do úvahy najmä v prípade, ak by po riadne vykonanom a vyhodnotenom dokazovaní (v súlade s citovanými ustanoveniami Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005) dospeli orgány činné v trestnom konaní k záveru,

že skutok (ktorý je predmetom trestného stíhania) nemôže napĺňať znaky žiadneho trestného činu.

3.3 Za ústavne konformný v tomto smere, teda dostatočne odôvodnený výsledkami vyšetrovania v rozsahu nevyhnutnom pre rozhodnutie vo veci, považoval ústavný súd záver krajskej prokuratúry v uznesení sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005, podľa ktorého vo veci nebola preukázaná možnosť naplnenia skutkovej podstaty trestného činu genocídia podľa § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona, tak z hľadiska zákonných znakov týkajúcich sa subjektívnej stránky, ako aj z hľadiska možného naplnenia zákonných znakov týkajúcich sa objektívnej stránky uvedeného trestného činu.

Tak ako krajská prokuratúra aj vyšetrovateľka úradu justičnej polície dospeli k záveru, že vykonané dôkazy nepotvrdzujú podozrenie, že by niekto z lekárov v nemocniciach ktorých sa vyšetrovanie týkalo, konal pri výkone sterilizačného zákroku s úmyslom „... úplne alebo čiastočne zničiť niektorú národnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu“ a že by vykonané sterilizačné zákroky bolo možné vzhľadom na okolnosti za ktorých boli uskutočnené považovať za „... opatrenie smerujúce k tomu, aby sa v rómskom etniku bránilo rodeniu detí...“ v zmysle § 259 ods. 1 písm. b) Trestného zákona platného do 31. decembra 2005. Svoje závery opreli hlavne o výsledky znaleckého dokazovania (znaleckého posudku č. 242/2003 zo 16. septembra 2003, znaleckého ústavu - Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v B.), z ktorého vyplynulo, že v zistených prípadoch vykonaných sterilizácií bola daná zdravotná indikácia pre vykonanie takého zákroku (dôvod relevantný so zdravotného hľadiska) v záujme ochrany života a zdravia dotknutých žien, spočívajúci vo vysokom riziku závažných (život ohrozujúcich) zdravotných komplikácií v prípade ďalšieho tehotenstva vzhľadom na ich zdravotný stav, alebo boli splnené podmienky stanovené právnymi predpismi, umožňujúce sterilizáciu zo sociálnych dôvodov v prípade žiadosti dotknutej ženy. Opierali sa taktiež o „Správu o výsledkoch kontroly Sekcie štátneho dozoru a kontroly Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky“ z 28. mája 2003 v zdravotníckych zariadeniach označených v správe „Telo a duša“ a obsah zdravotnej dokumentácie (v dvoch prípadoch sterilizačných zákrokov vykonaných pred viac ako 20 rokmi sa dokumentácia v relevantnom rozsahu nezachovala).

Najmä vzhľadom na dôkazy o existencii právnou úpravou uznaných zdravotných indikácií pre vykonanie uvedeného zákroku v zistených prípadoch vykonaných sterilizácií v záujme ochrany života a zdravia dotknutých žien, resp. o splnení podmienok stanovených právnymi predpismi pre vykonanie sterilizácie zo „sociálnych“ dôvodov v prípade žiadosti dotknutej ženy, ústavný súd závery prokuratúry a vyšetrovatelky úradu justičnej polície nepovažuje za svojvoľný alebo arbitrárny. V danej časti orgány činné v trestnom konaní odôvodnili svoje rozhodnutie dostatočne, vysporiadajúc sa s otázkou naplnenia, resp. nenaplnenia zákonných znakov trestného činu genocídia na základe konkrétnych skutočností, bez zjavných logických rozporov či protirečení, pričom rozsah vyšetrovania a skutkové zistenia možno pre účely posúdenia tejto právnej otázky považovať za dostatočné.

Z obsahu vyšetrovacieho spisu a napokon aj napádaného rozhodnutia vyplýva, že orgány činné v trestnom konaní sa v dostupnom rozsahu zaoberali aj otázkou početnosti sterilizačných zákrokov u pacientiek rómskeho etnika v porovnaní s pacientkami zvyšnej populácie. Vyzvali osoby rómskeho etnika, ktoré sa cítia byť poškodené, aby sa prihlásili a vypovedali v trestnom konaní. Zo skutočností zistených ústavným súdom nevyplýva, že by orgány činné v trestnom konaní „umelo selektovali“ pri vyhľadávaní a vypočúvaní svedkov, že by ovplyvňovali zloženie svedkov, či inak manipulovali vyšetrovanie. Sťažovateľky namietajú, že v priebehu vyšetrovania boli vypočúvané iba pacientky rómskeho pôvodu, neuvádzajú aké skutočnosti by malo vypočutie žien, ktorým bola vykonaná sterilizácia a nie sú rómskej národnosti objasniť - aké okolnosti podstatné pre vyšetrovanie (trestný čin, ktorý mal byť spáchaný sa ich netýka a neboli ním ani poškodené) a nie je ani zrejmé, ktoré z nerómskych pacientiek by mali byť takto vypočuté.

3.4 Pokiaľ však ide o zabezpečenie účinného vyšetrenia tvrdení sťažovateľiek o vykonaní sterilizačného zákroku bez ich vedomia a informovaného súhlasu, z hľadiska posúdenia možného vzniku trestnej zodpovednosti podľa ďalších ustanovení trestného zákona (orgány činné v trestnom konaní nie sú viazané právnou kvalifikáciou skutku použitou pri začatí trestného stíhania), nedáva odôvodnenie uznesenia krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 dostatočnú odpoveď na všetky skutkové a právne

otázky dôležité pre rozhodnutie vo veci, obmedziac sa v tejto časti v podstate na tri vety (jeden odsek).

Zastavujúce uznesenie vyšetrovateľky úradu justičnej polície je v tomto smere založené na konštatovaní, že nebol zistený ani jeden prípad, kedy by sa rómska pacientka podrobila sterilizácii bez jej písomného súhlasu, poukazujúc najmä na podpísané písomné žiadosti o tento zákrok (aj u sťažovateľiek), na výpovede zdravotníckeho personálu (predovšetkým zainteresovaných lekárov) a na časový odstup od zákroku po podanie trestného oznámenia.

Z výpovedí lekárov vyplýva, že sťažovateľky mali požiadať o vykonanie sterilizácie samé a dobrovoľne po náležitom poučení pred pôrodom (v priebehu ktorého bol vzhľadom na operatívnu formu zákrok vykonaný). Sťažovateľky naopak tvrdili, že im mal byť zákrok (sterilizácia) vykonaný pri pôrode bez ich vedomia a predchádzajúceho poučenia a súhlasu, pričom sa o vykonaní sterilizácie dozvedeli až následne. Podpisy na žiadostiach sú ich, no v čase podpisu im nebolo vysvetlené čo podpisujú, resp. im boli dokumenty predložené k podpisu až následne.

Podstatné svedectvá v predmetnej veci si teda navzájom odporujú. Z obsahu spisového materiálu však nevyplýva, že by orgány činné v trestnom konaní využili všetky dostupné prostriedky na dôsledné objasnenie skutkového stavu v tomto smere, jednak položením konkrétnych otázok vypočúvaným svedkom o presnom čase, okolnostiach, spôsobe a obsahu vykonaného poučenia sťažovateľiek a udelenia ich písomného súhlasu so zákrokom (presnejšie podpísania žiadosti o povolenie sterilizácie) s využitím dostupných údajov zo zdravotnej dokumentácie sťažovateľiek. Čo najdôslednejšie objasnenie priebehu skutkového deja je významné aj vzhľadom na to, že zo zaistenej časti relevantnej zdravotnej dokumentácie sťažovateľiek (pôrodopis, žiadosť o povolenie sterilizácie, rozhodnutie sterilizačnej komisie) vyplývajú pomerne krátke časové odstupy medzi udalosťami, ktoré sú vo veci podstatné (sťažovateľka v 1. rade mala byť do nemocnice prijatá 23. januára 2000 o 17.35 h, žiadosť o vykonanie sterilizácie je z 23. januára 2000, časový údaj o pôrode je 23. január 2000 o 18.55 h, rozhodnutie sterilizačnej komisie je datované 23. januára 2000,

sťažovateľka v 2. rade mala byť do nemocnice prijatá naposledy 10. apríla 2002 o 22.15 h, žiadosť o vykonanie sterilizácie je z 10. apríla 2002, časový údaj o pôrode je 11. apríl 2002 o 8.15 h a o 8.17 h, rozhodnutie sterilizačnej komisie je datované 10. apríla 2002, sťažovateľka v 3. rade porodila a bola sterilizovaná 10. januára 1999, žiadosť o vykonanie sterilizácie je z 9. januára 1999, rozhodnutie sterilizačnej komisie je datované 9. januára 1999). Orgány činné v trestnom konaní nevyužili ani možnosť vykonať konfrontáciu medzi sťažovateľkami a svedkami aj napriek tomu, že si ich svedectvá navzájom odporujú.

Pokiaľ ide o sťažovateľky v 1. rade a v 3. rade, ktoré boli v čase vykonania sterilizácie neplnoleté, považuje vyšetrovateľka úradu justičnej polície nedostatok predchádzajúceho súhlasu ich zákonných zástupcov so zákrokom za „...*formálny... v trestnoprávnom zmysle...*“, konštatujúc, že vykonanie sterilizácií u nich „...*indikovali ako závažné, nezriedka život ohrozujúce, akútne zdravotné ťažkosti a možnosť ich fatálneho ukončenia. V týchto prípadoch postupovali lekári v situácii blízkej, či dokonca rovnajúcej sa ustanoveniu Trestného zákona (platného do 31. decembra 2005; pozn.) o krajnej núdzi (§ 14), a pokiaľ spôsobený následok v podobe zachráneného života a zdravia pacientky jednoznačne prevažuje nad hroziacim následkom, nie je možné považovať formálny nedostatok súhlasu zákonných zástupcov za automatický dôvod na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti*“. Vyšetrovateľka v tejto súvislosti poukázala aj na znenie čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny - Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, podľa ktorého ak v dôsledku núdze nie je možné získať zodpovedajúci súhlas, môže sa lekársky zákrok uskutočniť bezodkladne v záujme zdravia danej osoby.

Podľa § 14 Trestného zákona platného do 31. decembra 2005 čin ináč trestný, ktorým niekto odvracia nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému týmto zákonom, nie je trestným činom. Nejde o krajnú núdzu, ak bolo možné toto nebezpečenstvo za daných okolností odvrátiť ináč alebo spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

Stav krajnej núdze v zmysle citovaného ustanovenia Trestného zákona vyžaduje existenciu bezprostrednej a priamej hrozby ohrozujúcej záujem chránený zákonom (v danom prípade život a zdravie pacientky), ako aj splnenie podmienky subsidiarity (t. j. že za daných okolností nebolo možné hrozbu odvrátiť iným spôsobom (pokiaľ možno neporušujúcim zákonom chránené práva a záujmy). V tomto smere nie je právny záver orgánov činných v trestnom konaní o naplnení podmienok krajnej núdze, resp. stavu blízkeho krajnej núdzi, založený na dostatočných dôvodoch. Predovšetkým nie je zrejmé ako sa vysporiadali s konštatovaním znalcov, podľa ktorého *„Sterilizácia ženy nie je výkon, ktorý by bezprostredne zachraňoval život ženy. Sterilizácia je však spoľahlivá metóda, zabráňujúca po dvoch cisárskych rezoch ďalšej tehotnosti, ktorá pre ženu i plod znamená vysoké riziko“*. Z uvedeného je zrejmé, že sterilizácia nie je zákrokom, ktorý by mohol odvrátiť *„... akútne zdravotné ťažkosti...“* pri blížiacom sa, začínajúcom alebo už prebiehajúcom pôrode, ale má preventívny účel, zabrániť prípadnému ďalšiemu tehotenstvu (niekedy v budúcnosti), v priebehu ktorého môžu vzniknúť závažné zdravotné komplikácie (pokiaľ napr. žena nepodstúpi umelé prerušenie tehotenstva). Orgány činné v trestnom konaní teda dostatočne nezdôvodnili v čom spočívala bezprostrednosť ohrozenia života a zdravia pacientiek, ktorá znemožňovala odloženie sterilizácie neploletých sťažovateľiek na neskoršie obdobie po získaní súhlasu zákonných zástupcov, čo rovnako platí aj pre zodpovedanie otázky, v čom spočívala naliehavosť „núdze“ v zmysle čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny - Dohovor o ľudských právach a biomedicíne, tak že *„nebolo možné získať zodpovedajúci súhlas“* spomenutých zákonných zástupcov.

Pokiaľ ide o otázku možnosti alebo nemožnosti získania súhlasu zákonných zástupcov sťažovateľiek, ktoré neboli v čase vykonania sterilizácie plnoleté, z uznesenia vyšetrovateľky úradu justičnej polície ani z druhostupňového uznesenia krajskej prokuratúry z 28. septembra 2005 napokon ani nie je možné zistiť k akým konečným skutkovým záverom dospeli ohľadne otázky, či bol zo strany zdravotníckeho personálu súhlas s vykonaním sterilizácie od zákonných zástupcov sťažovateľiek v 1. rade a v 3. rade pred zákrokom žiadaný alebo nie.

Pokiaľ ide o právne posúdenie, či bol postup zdravotníckeho personálu pri vykonaní sterilizácií u sťažovateľiek v súlade s právnym poriadkom platným v čase ich uskutočnenia, konštatuje uznesenie vyšetrovateľky úradu justičnej polície záväznosť Smernice Ministerstva zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky o vykonávaní sterilizácie č. Z - 4582/1972 - B/1 zo 14. apríla 1972 (ďalej len „smernica ministerstva zdravotníctva zo 14. apríla 1972“) uverejnenej pod číslom 9 vo Vestníku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky č. 8 - 9/1972 (v čiastke 4 - 5) registrovanej v čiastke 13/1972 Zbierky zákonov. Rozhodnutie vyšetrovateľky úradu justičnej polície v tejto súvislosti uvádza: *„Rozhodujúca pre meritórne rozhodnutie v trestnom konaní z hľadiska subjektívnych súvislostí je jej nezvratná platnosť (rozumej smernice ministerstva zdravotníctva zo 14. apríla 1972) a záväznosť pre lekárov vykonávajúcich sterilizácie, najmä pritom či lekári, pri výkone sterilizácií postupovali v zmysle tejto smernice a či sa ich úmysel, a ním motivované konanie od zámeru, sledovaného týmto predpisom neodklonil. Takýto odklon, či priamo vedomé porušenie smernice v žiadnom konkrétnom prípade zistené nebolo.“* V rozhodnutí krajskej prokuratúry z 28. septembra 2005 sa v tejto súvislosti uvádza: *„Výkon sterilizácie zo zdravotných dôvodov upravuje ustanovenie § 27 zák. č. 20/1966 Zb. uverejnený vo Vestníku MZ SR č. 8-9/1972. Zo záverov znaleckého posudku vyplynulo, že všetky vykonané sterilizácie svedkýň boli vykonané v súlade so zákonnými dôvodmi uvedenými vo Vestníku č. 9/1972, teda zdravotných dôvodov, so súhlasom pacientiek a na základe rozhodnutí sterilizačných komisií.“*

Ani v rozhodnutí vyšetrovateľky úradu justičnej polície, ani v rozhodnutí krajskej prokuratúry z 28. septembra 2005 však nie sú uvedené konkrétne ustanovenia smernice ministerstva zdravotníctva zo 14. apríla 1972, resp. iného relevantného právneho predpisu, ktorý orgány činné v trestnom konaní v danej veci aplikovali na zistený skutkový stav, ani právne úvahy, na podklade ktorých dospeli k právnemu záveru, že postup zdravotníckeho personálu pri uskutočnení sterilizácie u sťažovateľiek bol právne konformný (odôvodnenie rozhodnutia krajskej prokuratúry z 28. septembra 2005 pri tom odkazuje na § 27 zákona č. 20/1966 Zb. o starostlivosti o zdravie ľudu v znení neskorších predpisov zrušený § 81 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 277/1994 Z. z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov, s účinnosťou k 1. januáru 1995, teda ešte

pred vykonaním sterilizácií sťažovateľkám). V tomto smere nie sú rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní ústavne konformné, pretože ich odôvodnenie neuvádza preskúmateľné dôvody, na ktorých sú založené právne závery orgánov činných v trestnom konaní.

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že vo vyšetrowaní predchádzajúcom napádanému rozhodnutiu krajskej prokuratúry z 28. septembra 2005 neboli vyčerpané všetky možnosti na čo najdôkladnejšie zistenie skutkového stavu veci v rozsahu nevyhnutnom pre rozhodnutie a uznesenie vyšetrovateľky úradu justičnej polície z 24. októbra 2003 o zastavení trestného stíhania nie je založené na ústavne konformných (dostatočných a preskúmateľných) dôvodoch. Krajská prokuratúra v konaní o sťažnosti proti rozhodnutiu vyšetrovateľky úradu justičnej polície z 24. októbra 2003 nedostatky vyšetrowania nielenže nenapravila, ale ich svojím rozhodnutím právoplatne potvrdila.

Sterilizačné zákroky, ktoré boli sťažovateľkám vykonané, by v prípade ich nezákonnosti mohli predstavovať porušenie hmotnoprávnej stránky ich práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, ako aj práva nebyť podrobený neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.

Procesnej stránke uvedených základných práv zaručených v čl. 16 ods. 2 a v čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj práv v čl. 3 a v čl. 8 dohovoru zodpovedá povinnosť štátu zabezpečiť účinné úradné vyšetrenie trestných oznámení sťažovateľiek, resp. ich tvrdení uvedených pri výsluchu v trestnom konaní. Táto povinnosť sa nepochybne týkala aj krajskej prokuratúry vzhľadom na jej postavenie orgánu vykonávajúceho dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní vrátane dôsledného zachovávania práv zaručených ústavou (§ 2 ods. 4 a § 174 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005).

Sťažovateľky mali arguable claim, že vo vzťahu k nim mohlo dôjsť k protiprávnemu vykonaniu sterilizácií, a teda k neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu zasahujúcemu ich súkromie a rodinný život. Krajská prokuratúra však potvrdila rozhodnutie vyšetrovateľky úradu justičnej polície o zastavení trestného stíhania bez toho,

aby zabezpečila odstránenie nedostatkov vyšetrovania v záujme dôsledného vyšetrenia všetkých relevantných okolností prípadu a náležitého posúdenia veci.

Ústavný súd preto dospel k záveru, že uznesením krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 o zamietnutí sťažnosti proti rozhodnutiu vyšetrovateľky úradu justičnej polície z 24. októbra 2003 bola porušená procesná stránka základných práv sťažovateľiek podľa čl. 16 ods. 2 a čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj procesné garancie vyplývajúce z ich práv podľa čl. 3 a čl. 8 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

Vyslovenie porušenia procesnej stránky označených práv sťažovateľiek zaručených v ústave a dohovore neznamená nevyhnutne aj porušenie ich hmotnej stránky. Reálnosť takéhoto porušenia bude zrejmá až po zabezpečení náležitého vyšetrenia, zodpovedajúceho požiadavkám tvoriacim procesnú stránku uvedených práv. V tomto smere nenahrádza rozhodnutie ústavného súdu závery príslušných orgánov činných v trestnom konaní, v ktorých právomoci je zaoberať sa otázkou, či vo veci sťažovateľiek došlo k vzniku trestnej zodpovednosti.

3.5 Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie. Ústavný súd môže zároveň vec vrátiť na ďalšie konanie.

Ústavný súd vyslovil porušenie základného práva, preto zrušil napadnuté rozhodnutie krajskej prokuratúry a prikázal jej vo veci konať (bod 2 výroku nálezu).

Povinnosťou krajskej prokuratúry bude predovšetkým zabezpečiť odstránenie vytýkaných nedostatkov v konaní, ako aj dôslednú ochranu práv sťažovateľiek podľa ústavy a dohovoru, ktoré s týmto konaním súvisia.

3.6 Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Sťažovateľky v petite sťažnosti žiadali priznanie primeraného finančného zadosťučinenia (sťažovateľka v 1. rade a sťažovateľka v 3. rade po 2 000 000 Sk a sťažovateľka v 2. rade 1 000 000 Sk), ktoré odôvodnili tým, že sterilizačný zákrok vykonaný bez ich súhlasu bol podstatným zásahom do ich telesnej integrity a spôsobil im neodvratiteľnú citovú ujmu a nemožnosť uplatniť sa v rodinnom živote a dokonca vo sfére reprodukčnej funkcie rodiny.

Ústavný súd považoval za primerané priznať každej zo sťažovateľiek sumu 50 000 Sk (body 3 až 5 výroku nálezu), zohľadňujúc povahu porušenia práv sťažovateľiek (porušenie ich procesnej stránky), ktoré ešte možno napraviť v ďalšom priebehu trestného konania, kde sa preukáže, či došlo aj k priamemu porušeniu ich hmotných práv trestným činom. Nápravu porušenia ústavnosti v danom prípade preto predstavuje výrok ústavného súdu deklarujúci porušenie základných práv sťažovateľiek a predovšetkým zrušenie rozhodnutia krajskej prokuratúry sp. zn. 1 Kv 18/03 z 28. septembra 2005 a vrátenie veci krajskej prokuratúre na ďalšie konanie. Vo zvyšnej časti preto ústavný súd návrhu na priznanie primeraného finančného zadosťučinenia nevyhovel (bod 7 výroku nálezu).

3.7 Pokiaľ ide o ďalšie namietané porušenie základných práv a slobôd sťažovateľiek zaručených v čl. 12 ods. 2 a v čl. 41 ods. 1 ústavy, ako aj práv v čl. 13 a v čl. 14 dohovoru, dospel ústavný súd pri prerokovaní sťažnosti k záveru, že podstata sťažnosťou nastoleného ústavného problému spadá do pôsobnosti čl. 16 ods. 2 a čl. 19 ods. 2 ústavy, ako aj čl. 3 a čl. 8 dohovoru. Rozhodnutím ústavného súdu bol tento problém vyriešený. Ústavný súd preto sťažnosti v časti týkajúcej sa namietaného porušenia základných práv a slobôd sťažovateľiek zaručených v čl. 12 ods. 2 a v čl. 41 ods. 1 ústavy, ako aj v čl. 13 a v čl. 14 dohovoru nevyhovel (bod 7 výroku nálezu).

3.8 Sťažovateľky žiadali, aby im boli uhradené trovy konania, ktoré na základe výzvy ústavného súdu ich právna zástupkyňa vyčíslila sumou 12 903 Sk. Trovy právneho zastúpenia právna zástupkyňa špecifikovala ako odmenu za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia vrátane prvej porady s klientom, podanie ústavnej sťažnosti) vykonané pre tri klientky v roku 2005 (teda 3 x po 2 x 2 501 Sk znížené o 20 %) a režijný paušál (3 x po 2 x 150 Sk).

Ústavný súd pri rozhodovaní o požadovanej náhrade trov vychádzal z ustanovenia § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde, podľa ktorého ústavný súd môže v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uznesením uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania jeho trovy.

Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľiek ústavný súd vychádzal z ustanovení § 1 ods. 3, § 11 ods. 2, § 13 ods. 3, § 14 ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3, § 18 ods. 1 a 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška č. 655/2004 Z. z.“) s tým, že predmetom konania pred ústavným súdom o sťažnosti v zmysle čl. 127 ústavy je ochrana základných ľudských práv a slobôd. Predmet tohto konania je v zásade nevyjadriteľný v peniazoch a je nezameniteľný s primeraným finančným zadosťučinením, ktoré predstavuje náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch, alebo s hodnotou predmetu sporu, o ktorom sa koná pred všeobecným súdom (I. ÚS 129/03, III. ÚS 34/03).

Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2005 v konaní pred ústavným súdom predstavuje 2 501 Sk a hodnota režijného paušálu 150 Sk. Podľa § 13 ods. 3 vyhlášky č. 655/2004 Z. z. sa základná sadzba tarifnej odmeny môže znížiť o 20 %, ak ide o spoločné úkony pri zastupovaní dvoch alebo viacerých osôb.

Výška sťažovateľkami uplatnenej náhrady trov konania pred ústavným súdom zodpovedá výške nároku, ktorý sťažovateľky mohli uplatniť podľa označených ustanovení

vyhlášky č. 655/2004 Z. z., preto ústavný súd v súlade s ustanovením § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde priznal sťažovateľkám náhradu trov konania v požadovanej výške 12 903 Sk (bod 6 výroku nálezu).

Z uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 13. decembra 2006